

# Proces s Františkem Orlickým pred Národným súdom

Ivan Nociar

NOCIAR, Ivan. The Trial of František Orlický before the National Court. In *Historický zborník*, Vol. 33, 2023, No. 2, pp. 115-139.

Abstract: The contribution is devoted to the trial of František Orlický before the National Court. František Orlický is one of the most famous members of the Diet of the Slovak Republic, as he was, among other things, the rapporteur of the constitutional law on the expulsion of Jews. For his activities in the Diet, but also for the activities he performed as the government commissioner of Trnava, he was brought before the retributive National Court in Bratislava. The aim of this study is to analyze and comprehensively treat this trial from the preparatory proceedings through the filing of the indictment to the verdict and the reflection of the trial in the press of the period. The trial lasted from 1945 to 1947. The main hearing took place in August 1947. The case was heard by a panel of the National Court, headed by Jozef Kostka, which sentenced Orlický to six-month-imprisonment, five-year loss of the right to vote in municipalities, and confiscation of a quarter of his property. The author also deals with speeches and articles found in the regional press that could have influenced the amount of the sentence, since Orlický criticized the Czechoslovak Republic and promoted the exclusion of Jews from economic life.

Keywords: František Orlický; history of Trnava; retributive justice; National Court; the Diet of the Slovak Republic.

## Úvod

V roku 1945 vznikol retribučný Národný súd, ktorý súdil skutky exponentov Slovenskej republiky (1939 – 1945). Išlo o jej prezidenta, ministrov, funkcionárov Hlavného veliteľstva Hlinkovej gardy (HG) a i. Do jurisdikcie tohto súdu patrili aj poslanci snemu Slovenskej krajiny, neskôr snemu Slovenskej republiky (SSR). Poslancom SSR bol aj František Orlický, ktorý poslanecký mandát získal v roku 1939 ako náhradník za zosnulého poslanca. F. Orlický bol aktívnym členom SSR a bol spravodajcom viacerých návrhov zákonov. Najviac sa „preslávil“ tým, že bol spravodajcom zákona o vystaňovaní Židov, ktorý bol prijatý 15. mája 1942. Známe sú aj jeho prejavy v SSR z 3. septembra 1940 a z 27. októbra 1944. Okrem toho bol istý čas vládny komisárom mesta Trnava, členom správnych rád niekoľkých podnikov a čiastočne arizoval sladovňu Treumann v Trnave. Aj za túto svoju činnosť bol postavený pred Národný súd.

Proces s Františkem Orlickým dosiaľ nebol komplexne spracovaný. Časť procesu, od obžaloby po rozsudok, bola s dôrazom na Martina Morháča čiastočne spracovaná v práci venovanej procesu s Martinom Morháčom. Činnosť F. Orlického ako vládneho

komisára Trnavy sa čiastočne spomína v prácach venovaných dejinám Trnavy v rokoch 1938 – 1945. Aj v tejto oblasti však práca prináša viacero nových poznatkov, resp. nový pohľad na niektoré skutky F. Orlického. Cieľom štúdie je spracovať proces s Františkom Orlickým od prípravného konania, konania o vydanie cez obžalobu, hlavné pojednávanie až po rozsudok. Prípadne poukázať na činnosť F. Orlického, ktorá (ne)odznela v procese a mohla mať vplyv na výšku trestu.

## Retribúcia<sup>1</sup> na Slovensku

Retribučné alebo ľudové súdnictvo na Slovensku sa riadilo podľa nariadenia Slovenskej národnej rady (SNR) č. 33/1945 Sb. n. SNR z 15. mája 1945. Toto nariadenie v piatich paragrafoch definovalo činy, ktoré sa vďaka nemu stali trestnými. Prvý paragraf trestal fašistických okupantov, čiže cudzích štátnych príslušníkov, ktorí sa buď pričínili o rozbitie Československej republiky (ČSR), alebo sa zúčastnili na akomkoľvek útlaku slovenského národa. Druhý paragraf trestal domácich zradcov, čiže československých štátnych občanov, ktorí sa buď pričínili o rozbitie ČSR, podporili záujmy nacistického Nemecka alebo horthyovského Maďarska, zúčastnili sa vo vojne proti Sovietskemu zväzu, alebo propagovali idey domácich zradcov a fašistických okupantov. Tretí paragraf o kolaborantoch trestal širokú škálu činov, od pomáhania fašistickým okupantom a domácim zradcom vo vedení vojny, organizovania perzekúcie osôb cez neprimerané obohatenie za použitia svojho politického vplyvu, dávania svojich služieb k dispozícii okupantom a zradcom až po propagovanie a schvaľovanie činnosti kolaborantov. Štvrtý paragraf trestal zradu na Slovenskom národnom povstaní. Podľa piateho paragrafu bola široká trestná škála činov osôb, ktoré svoju činnosť vykonávali v miestnom meradle a nebola trestná podľa predchádzajúcich štyroch paragrafov.<sup>2</sup>

V prípade paragrafov 1, 2 a 4 sa ako trest pripúšťal len trest smrti. Trestom za činnosť uvedenú v paragrafe 3 bola strata slobody do tridsať rokov, za priťažujúcich okolností trest smrti. Previnilci podľa piateho paragrafu sa mali trestať zadelením do pracovného tábora na najviac dva roky a stratou občianskych práv na 2 – 15 rokov.<sup>3</sup>

Paragraf šesť retribučného nariadenia pripúšťal zmiernenie trestu. To mohlo nastať vtedy, keď sa páchatel svojou neskoršou činnosťou, najmä účasťou na Povstaní, pričínil o protifašistický boj alebo o záchranu životov. Pri tomto paragrafe je potrebné si uvedomiť, že veľký dôraz sa tu kladie na účasť na Povstaní, ktorou páchatel mohol

<sup>1</sup> Retribúcia v prípade Československa primárne trestala zločiny proti štátu, osobám a majetku, ktoré boli spáchané v období od 21. mája 1938 do 8. mája 1945. MALATINSKÝ, Michal. *Pred súdom národa? Retribúcia na Slovensku a Národný súd v Bratislave 1945 – 1947*. Bratislava : Post Scriptum, 2019, s. 7. Pozn. autora: V praxi sa však ukázalo, že najmä na Slovensku trestala činy spáchané pred, resp. aj po tomto rozmedzí, dokonca v niektorých prípadoch ľudové sudy museli súdiť aj činy trestné podľa trestného alebo občianskeho zákona.

<sup>2</sup> *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1944 a 1945*. Bratislava : Úrad predsedníctva Slovenskej národnej rady, 1945, s. 42-43.

<sup>3</sup> *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1944 a 1945*, s. 42-43.

odčiniť následky kolaborácie alebo domácej zrady.<sup>4</sup> Paragrafy sedem a osem hovorili o vedľajších trestoch, a to strate občianskych práv a konfiškácii majetku.<sup>5</sup>

Previnilcov voči nariadeniu mali trestať tieto sudy: Národný súd v Bratislave, okresné ľudové sudy so sídlom v sídle okresu, miestne ľudové sudy so sídlom v každej politickej obci. Do pôsobnosti Národného súdu patrili najvyšší predstavitelia Slovenskej republiky, napríklad prezident, ministri, členovia snemu Slovenskej republiky, členovia Štátnej rady a i. Okresné ľudové sudy trestali previnilcov podľa paragrafov 1 – 4, miestne ľudové sudy podľa paragrafu 5.<sup>6</sup>

K nariadeniu bolo vypracované vykonávacie nariadenie Zboru povereníkov SNR č. 55/1945 Sb. n. SNR, ktoré definovalo, ako sa má uskutočniť celé trestné konanie pred ľudovým súdom. Najdôležitejším paragrafom je § 29, podľa ktorého má súd voľnosť vo výbere trestu.<sup>7</sup>

Nariadenie bolo viackrát doplnené a novelizované. Za najdôležitejšiu novelizáciu sa dá považovať nariadenie SNR č. 57/1946 Sb. n. SNR. Za najdôležitejšie paragrafy sa dajú považovať § 30a, ktorý pripúšťal ďalšie konanie a aj hlavné pojednávanie v neprítomnosti obžalovaného, a § 30b, ktorý pripúšťal podanie mimoriadneho opravného prostriedku ako istú formu odvolania proti rozsudku. Tiež predlžoval platnosť retribučného nariadenia do 31. decembra 1947.<sup>8</sup> Po vydaní nariadenia vyšla vyhláška povereníka pre pravosúdie č. 58/1946, v ktorom bolo prevzaté nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR, pričom v ňom boli premietnuté jednotlivé novelizácie (nar. č. 83/1945 a 57/1946 Sb. n. SNR).<sup>9</sup>

## **Snem Slovenskej republiky a protižidovské zákony**

Snem Slovenskej republiky bol zákonodarným orgánom štátu, teda ako kolektívny orgán niesol zodpovednosť za zákony, ktoré pomáhali budovať a udržiavať autoritatívny štát pri živote a vďaka ktorým boli určité skupiny obyvateľstva prenasledované. Pri židovskej otázke je však vzťah SSR a protižidovských opatrení trochu komplikovanejší. Totiž väčšinu protižidovských nariadení vydala vláda a jednotlivé ministerstvá. Na druhej strane, SSR v určitých obdobiach dal legitimitu vláde na vydávanie týchto opatrení, respektíve nezakročil proti ich vydávaniu. Podobne zložitá je samotná zákonodarná činnosť SSR. Ten síce prijímal zákony namierené proti Židom na návrh vlády, avšak vládne osnovy boli viackrát výrazne upravené v prospech rasovo prenasledovaných.

Prvé protižidovské nariadenia v rokoch 1939 a 1940 nevydával SSR, ale ich vydávala vláda vo forme vládnych nariadení, na základe § 4 zák. č. 1/1939 Sl. z., respektíve na základe § 44 Ústavy Slovenskej republiky. Vďaka týmto zákonom mohla

<sup>4</sup> RAŠLA, Anton. *Ľudové sudy v Československu po 2. svetovej vojne ako forma mimoriadneho súdnictva*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1969, s. 106-107.

<sup>5</sup> *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1944 a 1945*, s. 42-43.

<sup>6</sup> *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1944 a 1945*, s. 43-45.

<sup>7</sup> *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1944 a 1945*, s. 86.

<sup>8</sup> *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1946*. Bratislava : Úrad predsedníctva Slovenskej národnej rady, 1946, s. 69, 71.

<sup>9</sup> Pre celé znenie vyhlášky pozri *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1946*, s. 71-78.

vláda vydávať protižidovské nariadenia, ak ich odôvodnila záujmami štátu. SSR mohol do troch mesiacov s nimi nesúhlasiť, avšak vo veci protižidovských noriem toto právo ani raz nevyužil.<sup>10</sup> Židovskej otázke sa SSR začal venovať v prvých mesiacoch roka 1940, kedy vydal dva zákony, ktoré mali prispieť k odstráneniu Židov z hospodárskeho života a prevodu židovského majetku do rúk árijscov. Prvým bol zákon o pozemkovej reforme z 22. februára 1940, ktorý sa týkal takmer výlučne židovskej pôdy.<sup>11</sup>

Druhým bol tzv. prvý arizačný zákon z 29. februára 1940, ktorý bol vyvrcholením evolučnej fázy riešenia židovskej otázky. Zákon obmedzil práva Židov k nehnuteľnostiam, podnikom a obchodným podielom. Zákon tiež zavádzal limity na percentuálny pomer židovských zamestnancov. Tento zákon bol však prezidentom Jozefom Tisom vrátený do parlamentu s pripomienkami. Dve z troch pripomienok prezidenta boli zapracované do zákona, ktorý bol nanovo prijatý v apríli 1940.<sup>12</sup> V júli 1940 bol prijatý zákon o dočasnej úprave exekúcií a konkurzov zavedených na návrh Židov, ktorý zakázal viesť exekučné konanie židovského veriteľa voči árijskému dlžníkovi.<sup>13</sup> Špecifickým zákonom bol zákon o možnosti vyvlastniť nehnuteľnosti s minerálnymi a liečivými prameňmi z mája 1940. Tento SSR prijal len preto, aby mohli byť vyvlastnené kúpele v Piešťanoch, ktoré boli v židovských rukách.<sup>14</sup>

Na rokovaní SSR 3. septembra 1940 boli prijaté dva protižidovské zákony. Prvým bol zákon o možnosti výkupu nehnuteľností, ktoré Židia kúpili na exekučnej dražbe. Druhým bol ústavný zákon, ktorým SSR splnomocnil vládu, aby do roka vykonala všetky opatrenia potrebné na vylúčenie Židov z hospodárskeho a sociálneho života. SSR sa tým na jeden rok vzdal rozhodovania o protižidovských nariadeniach a vďaka tomuto nariadeniu vydala tzv. Židovský kódex.<sup>15</sup> Židovská otázka sa na pôdu snemu vrátila až v decembri 1941, kedy bol prijatý zákon, ktorý obmedzoval penzijné dávky židovským zamestnancom.<sup>16</sup>

V marci 1942 sa začali deportácie Židov do koncentračných táborov. Kvôli uzákoneniu tohto aktu sa vláda obrátila na SSR už v marci 1942, ktorý odmietol prerokovať vládny návrh, keďže osnova zákona predpokladala vyvezenie všetkých Židov bez výnimky. Začiatkom mája 1942 bola osnova prepracovaná a bolo v nej uvedené, na ktorých Židov sa má vzťahovať výnimka spod vystaňovania. Návrh bol schválený na zasadnutí SSR 15. mája 1942 ako ústavný zákon č. 68/1942 Sl. z.<sup>17</sup> 16. mája 1942 SSR schválil zákon o zabezpečení hospodárenia na bývalých židovských poľnohospodárskych nehnuteľnostiach. V súvislosti s deportáciami Židov snem schválil ešte dva zákony, a to zákon

<sup>10</sup> KAMENEC, Ivan. *Po stopách tragédie*. 2. vydanie. Bratislava : Premedia, 2020, s. 57-58.

<sup>11</sup> KAMENEC, Ivan. *Po stopách tragédie*, s. 71.

<sup>12</sup> PODOLEC, Ondrej. *Prvý slovenský parlament. Snem Slovenskej republiky a jeho legislatívna činnosť*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2017, s. 198-199.

<sup>13</sup> KAMENEC, Ivan. *Po stopách tragédie*, s. 78-79.

<sup>14</sup> PODOLEC, Ondrej. *Prvý slovenský parlament*, s. 186-188.

<sup>15</sup> KAMENEC, Ivan. *Po stopách tragédie*, s. 98-101.

<sup>16</sup> KAMENEC, Ivan. *Po stopách tragédie*, s. 143.

<sup>17</sup> KAMENEC, Ivan. *Po stopách tragédie*, s. 182-183.

obmedzujúci osvojenie si židovských osôb a zákon o ustanovení kurátora na likvidovanie advokátskej kancelárie vymazaného židovského advokáta.<sup>18</sup>

Koncom roka 1942 a v roku 1943 sa v SSR začali objavovať hlasy, ktoré kritizovali kroky vlády v období od septembra 1940 do septembra 1941, nastala oprava nedostatkov arizačného procesu a čiastočne aj revízia tzv. Židovského kódexu. Najvýznamnejším zákonom v tejto oblasti bol asi zákon č. 148/1943 Sl. z. z 28. októbra 1943, na základe ktorého mohol byť židovský podnik odňatý arizátorovi, ak by si neplnil svoje finančné záväzky. Okrem toho zákon čiastočne vyňal židovských miešancov spod protižidovských nariadení.<sup>19</sup> V roku 1944 SSR neprijal žiadny zásadný zákon, ktorý by obmedzoval Židov a nemal žiadnu účasť na druhej vlne deportácií.

### **Profil Františka Orlického<sup>20</sup>**

Dr. František Orlický sa narodil 28. marca 1889 v Slovenskej Novej Vsi. Strednú školu absolvoval v Senci, Svätom Jure a v Bratislave. Bol absolventom Karlovej univerzity v Prahe, kde v roku 1925 dosiahol titul doktor práv. Potom sa stal advokátskym koncipientom v Trnave a v roku 1931 si otvoril vlastnú advokátsku kanceláriu. Od roku 1928 bol členom výboru miestnej organizácie Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSLŠ) v Trnave a v rokoch 1934 – 1941 bol jej predsedom. Od roku 1931 bol členom zastupiteľstva Trnavy, v lete 1938 sa stal členom mestskej rady a od 20. októbra 1938 do marca 1943 bol vládny komisár Trnavy. Ako vládny komisár sa zúčastňoval na vykonávaní protižidovských nariadení, keďže vydal vyhlášky o zákaze bývania Židov na niektorých uliciach, jeho zástupca bol prítomný pri prezentácii Židov v roku 1941, mesto Trnavu ako subjekt prihlásil do prídelového pokračovania vo veci židovských pozemkov, vyslal svojho zástupcu na dražby židovského majetku a i. Okrem toho sa podieľal na premenovávaní ulíc. V Trnave vzniklo Námestie Andreja Hlinku, Ulice Adolfa Hlitolera, Dr. Vojtecha Tuku a i. Vo funkcii vládneho komisára posielal finančné príspevky pre HSLŠ, HG, Deutsche Partei a Freiwillige Schutzstaffel.

V decembri 1938 kandidoval na 67. mieste vo voľbách do snemu Slovenskej krajiny. 18. novembra 1939 sa ako náhradník zosnulého Jozefa Budaya stal členom SSR. V sneme patrila medzi jeho najaktívnejších členov, bol spravodajcom viacerých protižidovských zákonov a v prejavoch propagoval politiku Slovenskej republiky a jej orientáciu na nacistické Nemecko. Dňa 31. marca 1945 sa spolu s manželkou evakuoval do obce Ledenice. V máji 1945 odišiel do Prahy, kde bol zaistený. Dňa 6. júla 1945 bol eskortovaný na Slovensko, do väznice Krajského súdu v Bratislave. Prvá manželka, Krimhilda, rod. Konstantinová, zomrela v roku 1939 a mal s ňou dve deti, Františka a Petra. S druhou Oľgou, rod. Pokornou, sa zosobášil v októbri 1942.

<sup>18</sup> KAMENEC, Ivan. *Po stopách tragédie*, s. 200.

<sup>19</sup> KAMENEC, Ivan. *Po stopách tragédie*, s. 218-219.

<sup>20</sup> Profil menovaného je zostavený na základe týchto zdrojov: Slovenský národný archív, Bratislava (SNA), f. Národný súd (NS), šk. č. 13, TnĽud 27/45; Štátny archív Trnava (ŠA TT), f. Mestský úrad v Trnave, Rozhodnutia vládneho komisára 1938 – 1942, šk. č. 32-35.; SOKOLOVIČ, Peter. *Trnava v rokoch 1938 – 1948. Štúdie a dokumenty*. Vlastným nákladom, 2021.

## Trestné oznámenia

Prvé trestné oznámenie podal Alexander Herzog 29. júla 1945, pričom na základe údajov v ňom uvedených sa F. Orlický mal dopustiť činu trestného podľa § 3 písm. b nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR. Avšak na základe výsledkov šetrenia stanice Národnej bezpečnosti (NB) v Trnave z 15. decembra 1945 bolo zistené, že údaje uvedené v trestnom oznámení neboli pravdivé.

Herzog bol nájomcom statku Márie Ujgyörgi v Špačinciach, ktorý bol vo vlastníctve mesta Trnava. Podľa trestného oznámenia Orlický zrušil nájomnú zmluvu skôr, ako vyšlo vládne nariadenie o židovských nájomných zmluvách 16. júna 1942.<sup>21</sup> To podložil listom Štátneho pozemkového úradu z 2. júla 1942. Z tejto listiny vyplýva, že žiadosť o zrušenie nájmu podal Orlický 26. mája 1942. Avšak išlo len o žiadosť. Nájomná zmluva nebola zrušená na základe tejto žiadosti, ale na základe zákona č. 108/1942 Sl. z.<sup>22</sup> V tomto prípade by Orlický mohol byť obvineným len za to, že podal žiadosť o zrušenie, prípadne nepodal žiadosť o výnimku, aby Herzog mohol naďalej spravovať veľkostatok.

Na statok bola vypísaná verejná súťaž, v ktorej najvyššiu ponuku podal Herzogov správca František Blažek. Napriek tomu statok, živý a mŕtvy inventár pôvodného nájomcu získal Ambróz Križan, Orlického švager. Kvôli tomu Herzog vytýkal Orlickému rodinkárstvo a jeho hmotné zničenie, keďže živý a mŕtvy inventár statku sa dostal do cudzích rúk.<sup>23</sup> V danom prípade bolo síce pravdou, že Blažek podal najvyššiu ponuku, ale ak by statok získal Blažek, Herzog by sa stal tichým spoločníkom. To by však bolo protizákonné, a preto mestská rada (nie sám Orlický ako vládny komisár, ale kolektívny orgán) odmietol Blažekovu ponuku a statok dal Križanovi.<sup>24</sup> V tomto prípade by sa dalo vytýkať Orlickému len rodinkárstvo, čo však nebolo protizákonné.

Ako posledný zásadný bod Herzog v udaní uviedol, že mu nebola vrátená kaucia 54 000 korún slovenských (Ks), ktorú mal Orlický neoprávnene použiť na zveľadenie statku. Tá mu však nebola vrátená z toho dôvodu, že po jeho odchode zo statku sa zistilo, že jeho budovy boli čiastočne poškodené, preto kaucia bola použitá na opravu budov. Zostatok zálohy, ktorý nebol použitý, sa nachádzal v učárni Miestneho národného výboru (MNV) v Trnave.<sup>25</sup> V tomto prípade Orlický len použil zálohu na tie účely, na ktoré bola určená.

Keďže po šetrení sa zistilo, že v Herzogovom oznámení neboli uvedené pravdivé informácie, a teda sa pre konanie stalo bezpredmetným, bolo potrebné podať nové trestné oznámenie, na základe ktorého by F. Orlický mohol byť väznený a mohlo by prebiehať trestné konanie. Z tohto dôvodu, na popud obžalobcu pri Národnom súde, druhé trestné oznámenie podala stanica NB v Trnave 21. januára 1946. Na základe tohto oznámenia bol F. Orlický obvinený z toho, že v rokoch 1935 – 1939 bol predsedom miestnej organizácie HSĽS v Trnave, v roku 1939 sa stal poslancom a zároveň členom

<sup>21</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Trestné oznámenie Alexandra Herzoga, 29. 7. 1945.

<sup>22</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. List Štátneho pozemkového úradu, 2. 7. 1942.

<sup>23</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Trestné oznámenie A. Herzoga, 29. 7. 1945.

<sup>24</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Správa stanice NB v Trnave, 15. 12. 1945.

<sup>25</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Správa stanice NB v Trnave, 15. 12. 1945.

ústavnoprávneho výboru SSR a tiež od 2. marca 1939 do zániku Slovenskej republiky bol členom Slovensko-nemeckej spoločnosti.<sup>26</sup> V trestnom oznámení nie je uvedené, na základe akého zákona, resp. paragrafu bol F. Orlický obvinený.

### Výpovede obvineného

František Orlický v prípravnom konaní vypovedal trikrát. Prvýkrát vypovedal 21. januára 1946 na Povereníctve vnútra. Vo výpovedi sa venoval viacerým aspektom svojej politickej činnosti. V SSR bol členom ústavnoprávneho výboru, pričom ako jeho člen bol veľakrát spravodajcom zákonov, ktoré mali byť prerokované v sneme. Okrem toho bol aj členom stáleho výboru. Istý čas, v roku 1940 alebo 1941, mal ako krajský poslanec určený okres Hlohovec. Neskôr mal určený okres Trnava.<sup>27</sup> Toto priznanie slúžilo ako podklad pre obžalobu podľa § 2 písm. a nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR, keďže bol poslancom SSR a zúčastňoval sa na jeho práci.

Vo výpovedi sa vyjadril aj k verejným prejavom a k publikačnej činnosti. Počas druhej ČSR sa nezúčastnil na žiadnych manifestáciách, ktoré mali smerovať ku vzniku samostatného Slovenského štátu a prejav nemal ani pri oslavách vzniku Slovenského štátu 14. marca 1939 v Trnave. Ako vládny komisár Trnavy mal viacero prejavov, v ktorých vyzdvihoval zásluhy slovenských ľudí na vytvorení samostatného štátu. Ako krajský poslanec za okres Trnava rečnil na politických školách v obciach okresu. Okrem toho mal napísať len jeden článok do *Trnavských novín*.<sup>28</sup>

Z tejto časti výpovede je pravdivá len časť ohľadom prejavov v Trnave a na politických školách, pričom táto činnosť bola na základe obžaloby trestná podľa § 2 písm. d nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR. Nebola pravda, že sa nezúčastnil na manifestácii v Trnave 14. marca 1939 a že napísal len jeden článok, keďže na manifestácii mal prejav a napísal niekoľko článkov.<sup>29</sup>

Asi najzaujímavejšia časť výpovede bola venovaná hmotnému zabezpečeniu. Orlický bol členom správy a predsedom sladovne Treumann v Trnave, kde vlastnil 30 % účastín. Tie však prevzal po dohode s vtedajším majiteľom Oskarom Treumannom, ktorý bol židovského pôvodu, pričom účastiny boli po oslobodení Slovenska vrátené.<sup>30</sup> Z firmy podľa svojej výpovede nedostal žiadnu odmenu. Ďalej bol členom správy firmy Coburg v Trnave, kde ročne dostával medzi 20 000 – 30 000 Ks, členom správy v Chemickej úč. spol. v Bratislave, kde za tri roky dostal celkovo asi 32 000 Ks.

<sup>26</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Trestné oznámenie stanice NB v Trnave, 21. 1. 1946.

<sup>27</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď F. Orlického, 21. 1. 1946, s. 1-3.

<sup>28</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď F. Orlického, 21. 1. 1946, s. 1-2.

<sup>29</sup> Manifestácii v Trnave a publikačnej činnosti je venovaná časť práce s názvom *Publikačná činnosť a prejavy*.

<sup>30</sup> Arizácia Treumannovej sladovne prebehla len naoko, aby sa k účastinám nedostali Nemci. Pôvodne 25 % účastín dostal František Orlický, 25 % Žofia Kosová, manželka Izidora Kosu, a 10 % Vojtech Skyčiak, radca politickej správy v Piešťanoch. Ten neskôr svoj podiel odpredal Orlickému (5 %) a Kosovi (5 %). 40 % účastín zostalo v rukách manželov Holczingerovcov, čiže dcéry a zaťa Oskara Treumanna, ktorí žili v cudzine. Na týchto 40 % mali Orlický, Koso a Skyčiak predkupné právo. Prevodom akcií sa sladovňa Treumann podľa prvého arizačného zákona stala nežidovskou firmou. Štátny archív Bratislava, f. Okresný ľudový súd v Bratislave, šk. č. 12, Ls 13/48. Výpoveď E. Fleischhackera, 2. 5. 1947.

V Lesnej a poľnohospodársko-priemyselnej úč. spol. v Moravskom Svätom Jáne bol členom správy štyri roky a celkovo dostal 5 000 – 7 000 Ks. V Lesnom hospodárstve úč. spol. v Trenčíne dostával ako člen správy mesačne 1 000 Ks. V sume boli zahrnuté advokátske zastupovanie a administratívna práca. Čistý zisk z výkonu advokátskej praxe bol 80 000 Ks ročne. Ako poslanec dostával paušálnu náhradu 3 000 Ks.<sup>31</sup> Iné príjmy nemal.<sup>32</sup> Priznanie ohľadom svojich príjmov počas Slovenského štátu slúžilo ako podklad pre obžalobu na základe § 3 písm. c nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR, keďže počas vojnových pomerov sa neprimerane obohatil. Avšak v tejto výpovedi neuviedol všetky príjmy, ktoré mal počas Slovenského štátu. Ďalšie príjmy vedel súd dokázať na základe poslaneckého spisu a hlásenia nájdeného v Karmasinovom archíve. Informácie z týchto dokumentov sú uvedené v časti Listinné dôkazové materiály. Príjmy mal aj z firmy Treumann. Informoval o nich Ervín Fleischhacker a podľa jeho výpovede išlo o príjmy za skutočne vykonanú prácu pre firmu.<sup>33</sup>

Zaujímavé sú okolnosti ohľadom arizácie firmy Treumann, ktoré potvrdil svedok Ervín Fleischhacker. Totiž na jednej strane Orlický počas Slovenského štátu hlásal, že Židia majú byť vyradení z hospodárskeho života, na druhej strane sám nechcel prevziať účastiny židovského podniku a počítal s tým, že po určitom čase sa účastiny židovského podniku vrátia do židovských rúk.

Druhá výpoveď bola uskutočnená vo väznici Krajského súdu v Bratislave 7. februára 1946. V nej poprel členstvo v Slovensko-nemeckej spoločnosti. Tiež sa bližšie vyjadril k postoju k židovskej otázke. V marci 1942 prišla do jeho bytu deputácia odbočky trnavskej židovskej obce, ktorá ho požiadala, aby sa zastával Židov kvôli ich deportácii do Poľska. Orlický hneď v ten deň išiel za biskupom Pavlom Jantauschom v Trnave, kde ho prosil, aby cez biskupa Karola Kmeťka v Nitre presadil ochranu Židov pred deportáciami u prezidenta Jozefa Tisa. Ohľadom zákona o vystáňovaní Židov z mája 1942 uviedol, že v ústavnoprávnom výbore robil pripomienky k osnove zákona, aby aspoň všetci poboční príbuzní Židov s výnimkami zostali na Slovensku. Vo výbore, ako aj v pléne SSR sa zdržal hlasovania, respektíve nehlasoval. V deň prijatia zákona o vystáňovaní Židov išiel do kancelárie Združenia exportných sladovní v Bratislave. Tam Židom Helene Meibaumovej, Ervínovi Fleischhackerovi a Šimonovi Pretzermayerovi povedal, že keďže nevedel zabrániť prijatiu zákona, tak sa zriekne mandátu. Všetci menovaní ho prosili, aby to nerobil v ich vlastnom a v židovskom záujme, lebo ako poslanec vždy môže Židom viac pomôcť, ako keby nebol poslancom.<sup>34</sup> Táto časť výpovede je mimoriadne dôležitá či už z hľadiska procesu, alebo z hľadiska pohľadu na osobu F. Orlického. Ten Orlický, ktorý v SSR 3. septembra 1940 povedal radikálny prejav vo veci židovskej otázky a bol spravodajcom zákona, ktorý zlegalizoval deportácie Židov do koncentračného tábora, nesúhlasil s deportáciami a snažil sa im zamedziť. Dôležitá je aj okolnosť, že sa chcel

<sup>31</sup> Istý čas, od úmrtia prvej manželky až po sobáš s druhou manželkou, dostával ako vdovec mesačne 3 500 Ks. SNA, f. Snem Slovenskej republiky (SSR), šk. č. 276. František Orlický – osobný spis.

<sup>32</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď F. Orlického, 21. 1. 1946, s. 3-4.

<sup>33</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď E. Fleischhackera, 8. 2. 1946.

<sup>34</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď F. Orlického, 7. 2. 1946, s. 2-3.

vzdať mandátu, ale so súhlasom troch rasovo prenasledovaných osôb zostal poslancom, aby miernil protižidovské zákony. Je otázne, do akej miery bola táto okolnosť zohľadnená v procese.

Ako dôkaz, že robil protinemeckú politiku, spomenul prípad, keď mu Dr. Glinda, mestský hospodár, ako vládnemu komisárovi priniesol listy z Berlína, kde Nemci žiadali prenájom mestských pozemkov. Orlický mu nariadil tieto dopisy zničiť a v podateľni neprotokolovať, pričom vyhlásil, že pre Nemcov nemajú žiadne statky.<sup>35</sup> Nielen z tejto okolnosti, ale aj z iných výpovedí a dokumentov vyplýva, že F. Orlický nebol germanofilom.

Tretíkrát vypovedal 22. marca 1946 v budove Urologickej kliniky v Bratislave. Táto výpoveď je braná ako dodatok k predchádzajúcej. V tejto výpovedi si spomenul na reč v Dolnej Krupej, kde v politickej škole v roku 1942 povedal: „Ak si sami neusporiadame zásobovanie nášho obyvateľstva, najmä mestského, vypuknú nepokoje a zaiste prídu robiť poriadok Nemci, ktorí všade, kam prídu, zásobujú len seba.“<sup>36</sup>

Oproti predchádzajúcej výpovedi spomenul, že osnovu vládneho návrhu zákona o vysťahovaní Židov predseda ústavnoprávneho výboru najskôr prideliť Vojtechovi Tvrďemu, ktorý osnovu prevzal, ale neskôr pre zaneprázdnenosť odišiel, a tak predseda výboru osnovu prideliť Orlickému. Okrem toho poznamenal, že sa staval proti vysokým trestným sadzbám v osnovách zákonov, ktoré sa týkali trestných a zásobovacích vecí.<sup>37</sup> V. Tvrďý sa vo svojom procese k danej okolnosti nevyjadril, preto sa táto časť výpovede nedá potvrdiť ani vyvrátiť. To, že nesúhlasil s trestnými sadzbami, malo poslúžiť ako poľahčujúca okolnosť pri hodnotení jeho činnosti v SSR.

### Svedecké výpovede

Svedkyňa Ludiše Siveková vypovedala na Okresnom súde v Trnave 8. februára 1946.<sup>38</sup> Ludiše od marca 1941 veľakrát navštívila obvineného, lebo sa o ňom v Trnave rozprávalo, že je slušný a že je proti Nemcom. Z rozhovorov s obvineným svedkyňa nadobudla presvedčenie, že Orlický je protinemeckého zmysľania a má kladný vzťah k Židom a Čechom. V rokoch 1943 a 1944 svedkyňa žiadala rodinu obvineného o jedlo a šatstvo pre troch francúzskych dôstojníkov, ktorí do Trnavy prišli v roku 1941 ako utečenci. Rodina F. Orlického jej žiadosti vyhovel. Podľa svedkyne jej obvinený už v roku 1942 viackrát hovoril, že čaká Angličanov.<sup>39</sup> Výpoveď Ludiše Sivekovej a väčšina iných výpovedí mali v procese poslúžiť na to, aby bol pri vynášaní rozsudku použitý § 6 nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR o zmiernení trestu. Z tejto výpovede je najdôležitejšia tá okolnosť, že Orlický pomáhal francúzskym dôstojníkom.

Svedok Viliam Sivek uviedol, že v marci 1939 asi 28 Čechov a Židov, medzi nimi aj svedka, zatkli gardisti. V ten istý deň išla manželka svedka za obvineným, ktorý zakročil

<sup>35</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď F. Orlického, 7. 2. 1946, s. 3.

<sup>36</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď F. Orlického, 22. 3. 1946, s. 4.

<sup>37</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď F. Orlického, 22. 3. 1946, s. 5-6.

<sup>38</sup> Ak nie je uvedené inak, aj ostatní svedkovia vypočutí v prípravnom konaní vypovedali 8. februára 1946 na Okresnom súde v Trnave.

<sup>39</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď L. Sivekovej, 8. 2. 1946.

a v neskorých večerných hodinách bol svedok a ďalších šesť Čechov prepustených. Svedok bol opäť zaistený v apríli 1939. Svedkova manželka išla za obvineným, ktorý opäť intervenoval za svedka a ten bol prepustený v ten istý večer. V roku 1943 obvinený pomohol svedkovi získať štátne občianstvo a v roku 1944 vďaka intervencii obvineného získal štátne občianstvo aj syn svedka Vilik. V máji 1944 bol Sivek vyšetrovaný za protištátnu činnosť, keďže každú sobotu chodil s inými antifašistami na chatu pri Trnave, kde počúvali zahraničný rozhlas. Vyšetrovanie bolo ukončené s negatívnym výsledkom, pričom obvinený vypovedal v prospech svedka, ba dokonca sám bol dva alebo tri razy na danej chate.<sup>40</sup> Pre dokazovanie v procese bola najdôležitejšia tá okolnosť, že Sivek ako človek, ktorý bol počas Slovenského štátu prenasledovaný, potvrdil, že Orlický mu viackrát pomohol, aby nebol internovaný, prípadne vyhostený do Protektorátu.

Svedok Štefan Glinda potvrdil časť výpovede F. Orlického ohľadom listov z Berlína. Ďalej spomenul, že v roku 1942, keď vyšiel zákon o zrušení židovských árend, obvinený ako vládny komisár dal v Trnave navonok rozhodnutie, že nemá námietok, aby židovskí árendátori Pollák a Deutelbaum mohli naďalej spravovať mestské veľkostatky. Avšak kvôli intervencii Alexandra Macha musel toto rozhodnutie zrušiť.<sup>41</sup> Okolnosť sa dá nepriamo potvrdiť na základe uznesení F. Orlického ako vládneho komisára. Najprv spomenutým árendátorom udelil výnimku spod zákona č. 108/1942 Sl. z., avšak o dva týždne udelenie výnimky zrušil.<sup>42</sup>

Ervín Fleischhacker potvrdil výpoveď obvineného ohľadom účastín firmy Treumann, ktoré Orlický ešte pred príchodom Červenej armády odovzdal riaditeľovi Slovenskej banky v Trnave. Obvinený dostával diéty od firmy len za skutočne vykonanú prácu, keďže F. Orlický bol úradujúcim predsedom a právnym zástupcom firmy. Zároveň obvinený chránil majiteľa firmy Oskara Treumanna pred deportáciou. Obvinený pred deportáciou chránil aj svedka. Raz sa svedok so svojou rodinou na jeden týždeň skryl do pivnice v podniku Treumann, pričom obvinený o úkryte vedel a donášal mu správy. V auguste 1944 obvinený svedka aj s rodinou odviezol do Cífera, kde ho ukryl u jednej rodiny a dal mu 30 000 Ks. Obvinený pomáhal aj babke svedka Regine, ktorej do Pezinka posielal mesačne 4 000 Ks.<sup>43</sup>

V roku 1942, keď sa začali deportácie, sa svedok obrátil na obvineného, aby išiel do Bratislavy intervenovať za Židov. Preto šiel obvinený so svedkom na súkromný byt Izidora Kosa. Svedok videl, ako Orlický búchal na stôl, že sa hanbí, že je Slovak kvôli prevádzaniu deportácií a že keď už chcú, aby Židia pracovali, tak nech pracujú na regulovaní rieky Váh, ale nech zostanú na Slovensku. Svedok vypovedal o okolnostiach prijímania zákona o vysťahovaní Židov. Keď sa svedok obvineného pýtal, prečo ide zákon zreferovať, povedal, že ho bude lepšie referovať, ako by ho mal dostať niekto iný a že sa pokúsi presadiť rozsiahle výnimky pre Židov. Ohľadom schôdze SSR Orlický povedal,

<sup>40</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď V. Siveka, 8. 2. 1946

<sup>41</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď Š. Glindu, 8. 2. 1946.

<sup>42</sup> ŠA TT, f. Mestský úrad Trnava, šk. č. 35. Rozhodnutia vládneho komisára, 1942.

<sup>43</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď E. Fleischhackera, 8. 2. 1946.

že sa bil za vsunutie zmiernení do zákona, ale nemohol ich presadiť pre protižidovské direktívy Vojtecha Tuku. Svedok tiež potvrdil, že obvinený sa chcel zriecť mandátu.<sup>44</sup> Táto výpoveď bola pravdepodobne najdôležitejšou z výpovedí v prípravnom konaní. Jednak potvrdila zásadné skutočnosti týkajúce sa arizácie firmy Treumann a prijímania zákona o vysťahovaní Židov. Navyše spomenul aj to, že sa Orlický snažil všemožne zastaviť deportácie Židov do koncentračných táborov a že Židom aj materiálne pomáhal.

Ján Válek bol poslaný svedčiť za MNV v Trnave. Keď sa členovia MNV dozvedeli, že budú vypovedať vo veci F. Orlického, mali poradu, aby zistili, akých fašistických činov sa dopustil. Všetci sa zhodli, že proti nemu nemajú čo povedať. Naopak, zhodli sa, že obvinený bol protinemeckého zmysľania, pomáhal Židom a pomáhal aj Čechom pri získaní štátneho občianstva a správal sa voči nim korektné.<sup>45</sup> V tomto prípade išlo o dôležité svedectvo vzhľadom na to, že demokratmi, ako aj komunistami bola zhodnotená činnosť Orlického ako vládneho komisára Trnavy a nezistili žiadny závažný čin, za ktorý by mohol byť súdený. Orlický ako vládny komisár mal prejavy pri rôznych príležitostiach. Tomuto aspektu sa MNV pravdepodobne nevenovalo. Tým však dokazovanie nijako neutrpelo, keďže Orlický sa priznal k tomu, že v Trnave mal prejavy.

Výpoveď Jozefa Slezáka ml. je mimoriadne zaujímavá vzhľadom na postoj obvineného. Preto bude citovaná celá výpoveď svedka: „Protiv obvinenému neviem nič svedčiť. Raz z môjho bytu telefonoval v noci Dr. Kosovi do Bratislavy, aby zariadil zamedzenie chytania Židov na Slovensku, čo on sľúbil, že to zariadi. Obvinený sa choval k Židom veľmi slušne aj k Čechom, pohyboval sa v českej spoločnosti. Od Nemcov mal obvinený veľký strach a stále sa bál, že prídu pre neho Gestapáci a to už od začiatku Slovenského štátu.“<sup>46</sup> Časť výpovede ohľadom vzťahu k Židom a Čechom fakticky potvrdili nielen svedecké výpovede uvedené v tejto práci, ale aj iné výpovede svedkov v práci neuvedené, napríklad výpoveď Ľudovíta Kukurú, Michala Pavloviča, Juraja Vyskočila, Rudolfa Tohlta a iných,<sup>47</sup> pričom posledný menovaný potvrdil aj to, že Orlický sa obával gestapa.

Šimon Pretzelmayer uviedol, že v roku 1942 bol s inými, asi deväťdesiatimi Židmi, zavretý v Ústredni Židov v Trnave. Obvinený ich pomohol vyslobodiť. Svedok to usudzoval na základe toho, že ešte skôr, než preňho prišiel gardista, prišiel za ním obvinený, že aby sa nebál, že bude prepustený a v ten istý deň bol prepustený aj svedok, aj ostatní Židia.<sup>48</sup> Táto okolnosť sa bližšie nedá potvrdiť, keďže ide o domnienku svedka, že ho Orlický pomohol vyslobodiť.

Svedkyňa Elena Meibaumová vypovedala 21. februára 1946 na Úrade obžalobcu pri Národnom súde. Svedkyňa potvrdila skutočnosti ohľadom prijímania zákona o vysťahovaní Židov, ktoré vo svojej výpovedi uviedol svedok Fleischhacker. Tiež uviedla, že vždy, keď sa na schôdzi Združenia exportných sladovní v Bratislave (obvinený bol jeho predsedom) rokovalo o zvyšovaní mzdy robotníkov v sladovni, Orlický sa vždy zastával

<sup>44</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď E. Fleischhackera, 8. 2. 1946.

<sup>45</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď J. Váleka, 8. 2. 1946.

<sup>46</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď J. Slezáka ml., 8. 2. 1946.

<sup>47</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpovede uskutočnené 8. 2. 1946 na Okresnom súde v Trnave.

<sup>48</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď Š. Pretzelmayera, 8. 2. 1946.

robotníkov. Svedkyňa mala ako úradníčka Združenia od Ústredného hospodárskeho úradu určený plat iba 1 500 Ks. Napriek tomu jej obvinený dával vyššiu mzdu. Keď sa svedkyňa koncom roka 1944 ukrývala v Bratislave, obvinený jej poslal 10 000 Ks.<sup>49</sup> Aj táto výpoveď ukazuje postoj Orlického k Židom.

Dominik Drgoň vypovedal 19. marca 1946 na Úrade obžalobcu pri Národnom súde. Vo svojej výpovedi okrem iného uviedol, že už v roku 1939 ho chcela HG dať internovať v Ilave, ale vďaka obvinenému sa tak nestalo. Svedok spomenul aj otázku investičných prác v Trnave. Tieto práce boli pripravované už počas prvej ČSR, ale pre vývoj udalostí neboli začaté. Orlický ako vládny komisár žiadal financie od bratislavskej vlády, pričom peniaze dostal. Z týchto peňazí boli v Trnave vystavané kanalizácia a vodovod a asfaltované cesty. Z mestských peňazí si chcela HG postaviť svoj dom, ale obvinený to zamietol.<sup>50</sup>

Okolnosti uvedené vo výpovedi čiastočne potvrdzuje Orlický vo svojich spomienkach. Počas vládneho komisárstva bola vykonaná regulácia Trnávky, vybudovaná kanalizácia, avšak dokončenie vodovodu prekázala vojnová situácia. Bola len vytvorená vodovodná sieť a prípojky do domov.<sup>51</sup>

### Listinné dôkazové materiály

V spise sa nachádza väčšie množstvo listinných dôkazových materiálov. Ako prvý bude spomenutý poslanecký spis obvineného. Z neho sa možno dozvedieť informácie, ktoré neodznali v prípravnom konaní. Napríklad F. Orlický neuviedol, že bol členom správnej rady Domového a lesného priemyslu, úč. spol., v Trnave. Žiaľ, nie je známe, aký mal príjem z danej spoločnosti. V spise sa nachádza aj žiadosť Župného úradu v Bratislave z júna 1940 o súhlas SSR s policajným stíhaním Orlického pre priestupok o ochrane domáceho trhu práce. Toho sa mal obvinený dopustiť tým, že ako nútený správca chemickej továrne J. Pálffyho v Smoleniciach zamestnával cudzinca Nikolaja Jeffenova bez pracovného povolenia. SSR v danej veci rozhodol 24. septembra 1940, pričom nesúhlasil so stíhaním Orlického.<sup>52</sup>

V súdnom spise sa nachádza aj zoznam prejavov, ktoré mal Orlický v snemovni.<sup>53</sup> V zozname<sup>54</sup> sú vyznačené tieto zasadnutia snemu: 4. júl 1940 – reč o vládnom návrhu zákona o dočasnej úprave exekúcií a konkurzov, zavedených na návrh Židov; 3. september 1940 – reč k vládnomu návrhu zákona o výkupe nehnuteľností na exekučnej dražbe Židmi kúpených (reč v rozprave); 23. október 1940 – reč o vládnom návrhu zákona o civilnej

<sup>49</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď E. Meibaumovej, 21. 2. 1946.

<sup>50</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď D. Drgoňa, 19. 3. 1946.

<sup>51</sup> SNA, f. Jozef Marián Kirschbaum (J. M. K.), šk. č. 33. Korešpondencia s O. Orlickou, Spomienky F. Orlického, s. 12-15.

<sup>52</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Osobný spis F. Orlického.

<sup>53</sup> Dokument neobsahuje zoznam všetkých rečí F. Orlického v pléne SSR. Orlický mal v snemovni celkovo 74 rečí na 47 zasadnutiach SSR, z toho 72 rečí mal ako spravodajca návrhov zákonov a dve reči mal v rozprave k zákonom, ktorých nebol spravodajcom. Počet je získaný na základe stenozáznamov dostupných online: <https://www.nrsr.sk/dl/Search/Result>.

<sup>54</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Zoznam rečí F. Orlického v snemovni.

protileteckej obrane; 10. december 1940 – reč o vládnom návrhu zákona o Slovenskom leteckom zbore; 22. júl 1941 – reč o vládnom návrhu zákona o zvýšenom trestaní činnosti, podvracajúcej štátny spoločenský alebo hospodársky poriadok za brannej pohotovosti štátu; 15. máj 1942 – reč o vládnom návrhu ústavného zákona o vystaňovaní Židov; 27. október 1944 – reč o vládnom návrhu ústavného zákona o splnomocnení meniť ústavné zákony a o rozšírení nariaďovacej právomoci za brannej pohotovosti štátu.

Pri analýze týchto prejavov je možné dôjsť k dvom dôležitým záverom. Prvým je, že vo väčšine týchto prejavov Orlický okrem vecných pripomienok k návrhom zákonom otvorene propaguje protižidovskú a protikomunistickú politiku Slovenského štátu. Preskúmanie Orlického prejavov v SSR poslúžilo obžalobcovi, aby ho mohol obžalovať podľa § 2 písm. d nar. SNR č. 33/1945 Sb. n. SNR. Druhým záverom je, že tie vládne návrhy zákonov, ktoré sú vyššie uvedené a Orlický bol ich spravodajcom, boli vo väčšej či menšej miere upravené. Najvýraznejšie je to možné vidieť na zákone z 15. mája 1942, kde bola vládna osnova významne prepracovaná, prípadne na zákone z 22. júla 1941, v rámci ktorého ústavnoprávny výbor odmietol trest smrti.

Ďalším dôkazovým materiálom sú relácie stanic NB z obcí okresu Trnava, kde mal Orlický prejavy. Z relácií je najdôležitejšia relácia stanice NB v Kerestúroch, v ktorej je uvedené, že obvinený mal vo februári 1943 rečniť na politickej škole HSLS vo Farkašine. V reči vyzýval roľníkov, aby vo veľkej miere prispievali na verejné zásobovanie a vychvaľoval v nej Nemcov. Obsah reči mal potvrdiť Ján Bohunický.<sup>55</sup> Vzhľadom na Orlického politický profil je otázne, či v prejave vôbec predniesol dané výrazy.

Zaujímavým dokumentom je charakteristika obvineného nájdená v Karmasinovom archíve. Nachádzajú sa v nej informácie o jeho skutkoch, ktoré gardisti a Nemci kritizovali. Podľa dokumentu 15. a 16. marca 1939 obvinený protestoval proti zaisteniu automobilov Židov Grossa a Schwitzera, respektíve proti zaisteniu dvadsiatich Čechov a desiatich Židov. V dokumente je kritizované Orlického počínanie, keď v deň prvého výročia vzniku Slovenského štátu ako advokát odišiel zastupovať svojich klientov do Budapešti.<sup>56</sup> Aj na základe týchto okolností je možné usúdiť, že Orlický nebol stotožnený s pomermi, ktoré panovali v slovenskom štáte a pomáhal rasovo a národnostne prenasledovaným.

Časť dokumentu je venovaná funkciám, z ktorých mal Orlický finančný zisk. Okrem funkcií, ktoré spomenul sám obvinený, sa v dokumente spomínajú aj iné funkcie, ktoré nemusel zastávať počas celej existencie Slovenského štátu. V prvom rade sa spomína, že bol od novembra 1938 správcom majetku grófa Pálffyho v Smoleniciach. Za výkon funkcie dostával 10 000 – 12 000 Ks mesačne. Za právne zastupovanie cukrováru v Trnave dostával 30 000 Ks mesačne. Okrem toho dostával plat aj ako vládny komisár.<sup>57</sup> Podľa dokumentu obvinený pravidelne hrával hazardné hry v „položidovskej“ kaviarni Thalmeiner v Trnave.<sup>58</sup>

<sup>55</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Relácia stanice NB v Kerestúroch, 2. 4. 1946.

<sup>56</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Charakteristika F. Orlického nájdená v Karmasinovom archíve, s. 1-2.

<sup>57</sup> Ako vládny komisár dostával plat 1 500 Ks mesačne. SNA, f. SSR, šk. č. 276. František Orlický – osobný spis.

<sup>58</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Charakteristika F. Orlického nájdená v Karmasinovom archíve, s. 2.

## Útek do zahraničia a žiadosť o vydanie

Orlický bol pre zdravotné problémy 21. februára 1946 prevezený na urologickú kliniku Štátnej nemocnice v Bratislave.<sup>59</sup> Napriek tomu, že na klinike bol spolu s ďalšími väzňami strážený príslušníkom NB, v noci z 31. marca na 1. apríla 1946, medzi 23.00 a 5.00, sa mu podarilo z tejto kliniky utiecť.<sup>60</sup>

V novembri 1946 Povereníctvo vnútra informovalo Úrad obžaloby pri Národnom súde, že sa Orlický nachádza v Kremsmünsteri.<sup>61</sup> Po tejto správe veci nabrali rýchly spád a 24. decembra 1946 Národný súd vydal zatykač zostavený obžalobcom pri Národnom súde.<sup>62</sup> Odpis tohto zatykača bol zaslaný ministerstvu vnútra v Prahe so žiadosťou o jeho zaslanie Úradu československého zástupcu v Komisii spojených národov pre vojnové zločiny, aby tento úrad podal žiadosť o zaradenie Františka Orlického na listinu vojnových zločincov.<sup>63</sup> Nie je jasné, či bol Orlický zaradený na danú listinu. V danom prípade ministerstvo spravodlivosti v Prahe informovalo len o tom, že bolo zakročené kvôli vydaniu Orlického z Rakúska.<sup>64</sup>

## Obžaloba

Obžaloba bola podaná 22. mája 1947 a František Orlický bol obžalovaný spolu s tromi ďalšími poslancami SSR – Štefanom Danihelom, Vojtechom Tvrdom a Martinom Morháčom. Obžaloba voči Orlickému sa skladala z troch bodov. Prvý bod sa týkal všetkých obžalovaných a hovoril o tom, že všetci dotyční boli zvolení vo voľbách 18. decembra 1938, ktoré sa konali podľa nacistického vzoru, do snemu Slovenskej krajiny (buď priamo za poslancov, alebo za náhradníkov) a zúčastňovali sa na zákonodarnej a legalizačnej činnosti snemu až do zániku Slovenského štátu (okrem Martina Morháča, ktorý bol mandátu pozbavený Štátnou radou v máji 1943 – pozn. autora), pričom boli členmi výborov SSR. Týmto počinaním sa mali dopustiť činu trestného podľa § 2 písm. a nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR v znení vyhlášky č. 58/1946 Sb. n. SNR.<sup>65</sup>

Druhý bod sa opäť týkal všetkých obžalovaných. Podľa tohto bodu obžalovaní vo svojich prejavoch v pléne a vo výboroch SSR a na iných miestach sa mali stotožňovať s fašistickou politikou HSĽS a režimu. Tým sa mali dopustiť činu trestného podľa § 2 písm. d nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR v znení vyhlášky č. 58/1946 Sb. n. SNR.<sup>66</sup>

Tretí bod sa týkal všetkých obžalovaných, okrem Martina Morháča, pričom sa týkal príjmov obžalovaných. Pri každom z obžalovaných podľa tohto bodu bolo uvedené členstvo v správnych radách firiem a celková suma, spolu s poslancekým platom, ktorú ako

<sup>59</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Hlásenie Správy väznice Krajského súdu v Bratislave, 21. 2. 1946.

<sup>60</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Výpoveď E. Hrubšu, 9. 4. 1946.

<sup>61</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. List Povereníctva vnútra Úradu obžaloby pri Národnom súde, 21. 11. 1946.

<sup>62</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Zápisnica zo zasadnutia Národného súdu, 24. 12. 1946.

<sup>63</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. List Odbočke Štátnej bezpečnosti v Bratislave, 14. 2. 1947.

<sup>64</sup> SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. List Povereníctva spravodlivosti Národnému súdu, 20. 6. 1947.

<sup>65</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Obžaloba, 22. 5. 1947, s. 1-3.

<sup>66</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Obžaloba, 22. 5. 1947, s. 2-3.

„exponovaní príslušníci HSEŠ prijali“. V súvislosti s Orlickým sa spomína členstvo len v správnych radách tých podnikov, ktoré spomenul vo svojej výpovedi, pričom od týchto firiem mal v rokoch 1939 – 1944 celkovo prijať 367 000 Ks. Navyše ako poslanec SSR v tej dobe prijal 240 000 Ks, spolu 607 000 Ks. Tým sa Orlický a ďalší dvaja poslanci dopustili trestného činu podľa § 3 písm. c nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR v znení vyhlášky č. 58/1946 Sb. n. SNR.<sup>67</sup> V tomto bode sa obžalobca dopustil formálnej chyby, keďže aj pri Danihelovi a Tvrdom uvádza ako súhrn poslaneckých plátov 240 000 Ks. Avšak Tvrдый bol poslancom od marca 1939 a Orlický až od novembra 1939, teda nemohli mať rovnaký súhrn plátov ako Danihel, ktorý bol poslancom od januára 1939.

Z odôvodnenia obžaloby je možné sa dozvedieť, že obžalobca pri zostavovaní obžaloby vychádzal najmä z poslaneckých spisov a výpovedí obvinených. S výnimkou Morháča nerozlišoval ani dobu trvania mandátu obžalovaných. Podľa obžaloby všetci obžalovaní boli členmi snemu Slovenskej krajiny, neskôr SSR od januára 1939 do zániku slovenského štátu.

### **Hlavné pojednávanie a tajná porada**

Hlavné pojednávanie sa začalo 5. augusta 1947 v budove Hlavného súdu v Bratislave, Michalská ulica 1, druhé poschodie, č. dverí 73.<sup>68</sup> Senátu predsedal Jozef Kostka, prísediacimi boli Ľudovít Černo, Július Kukliš, Karol Polakovič, Július Struhár, Karla Konvičková a Vincent Pokojný. Obžalobu zastupoval Pavol Király. Všetci obžalovaní, okrem Orlického, boli prítomní na hlavnom pojednávaní. Obhajcom Danihela a Morháča bol Štefan Král. Vojtecha Tvrdeho obhajoval Ernest Žabkay a Františka Orlického ako obhajca ex offo Matej Vaníček.<sup>69</sup>

V súvislosti s F. Orlickým vypovedalo niekoľko svedkov, ktorí ho vykreslili v pozitívnom svetle a ich výpovede slúžili ako poľahčujúce okolnosti pri vynášaní rozsudku.<sup>70</sup> Svedok Martin Sokol uviedol, že Orlický bol horlivým členom SSR a dôrazne uplatňoval slovenské stanovisko. Jeho pričinením boli viackrát menené vládne návrhy zákonov. Podľa svedka raz Orlického vyšetroval generálny sekretariát HSEŠ a žiadal jeho vyradenie z politického života.<sup>71</sup>

Svedka Antona Palkoviča obžalovaný dvakrát zachránil. V roku 1941 podala HG na svedka oznámenie na Generálny sekretariát HSEŠ, ale Orlický toto oznámenie roztrhal. Neskôr, v roku 1944, dala HG zaistiť tridsaťšesť osôb, medzi ktorými bol aj svedok, ktorý bol zaistený sedem týždňov. Manželka svedka išla k Orlickému, ktorý prostredníctvom Jána Pöstényiho za dané osoby intervenoval u Štefana Haššika. Vďaka intervencii bolo prepustených tridsaťdva osôb. Podľa svedka mal obžalovaný pozitívny postoj k Povstaniu

<sup>67</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Obžaloba, 22. 5. 1947, s. 2-3.

<sup>68</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Príprava na hlavné pojednávanie vo veci Š. Danihel a spol. na 5. 8. 1947.

<sup>69</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Zápisnica z hlavného pojednávania, 5. – 6. 8. 1947, s. 1.

<sup>70</sup> Za zmienku stojí, že na hlavnom pojednávaní chcel vypovedať aj Ján Bohunický, ktorý je spomenutý v relácii NB v Kerestúroch. (SNA, f. NS, šk. č. 13, Tnľud 27/45. Relácia stanice NB v Kerestúroch, 2. 4. 1946.) Zo zachovaných spisov nie je jasné, prečo nebol predvolaný.

<sup>71</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Zápisnica z hlavného pojednávania, 5. – 6. 8. 1947, s. 17.

a pričínal sa o to, aby rodinám osôb, ktoré boli v Povstaní, bol vyplácaný vyživovací príspevok, prípadne aj zo zimnej pomoci. Keď v rokoch 1943 a 1944 prichádzali do Trnavy francúzski zajatci ušlí z nemeckých pracovných táborov, obžalovaný sa snažil, aby boli tajne odtransportovaní do Maďarska. Podľa svedka obžalovaný ušiel z väznice, aby našiel svoje deti, ktoré jeho svokor odviezol do Rakúska. Našiel ich a pomocou Červeného kríža poslal na Slovensko.<sup>72</sup>

Podľa svedka Jána Falatha obžalovaný bol orientovaný protinemecky, protifašisticky a pročeskoslovensky. V roku 1940 celé skupiny ľudí u neho počúvali zahraničný rozhlas. V roku 1944 Orlický nahováral svedka, Dr. Benku, majora Juračku a majora Rybára, aby sa zúčastnili Povstania.<sup>73</sup>

Svedok Ervín Fleischhacker sa pridržel svojej výpovede z prípravného konania a dodal k nej nejaké informácie. Podľa svedka Židia v Trnave nemali lepšieho podporovateľa, ako bol Orlický. Ako príklad uviedol, že keď Žid Treumann, 80-ročný, ochorel, tak ho obžalovaný odviezol na svojom aute do Bratislavy k lekárovi.<sup>74</sup>

Posledným svedkom, ktorý vypovedal v prospech obžalovaného, bol Ján Vido. Vido bol členom ilegálneho miestneho národného výboru. Po jeho prezradení boli na neho podané tri trestné oznámenia a aby sa ako žandár vyhol vojenskému súdu, bol zásluhou Orlického prepustený zo žandárstva. Svedok tak zostal bez práce. Vtedy sa opäť obrátil na Orlického, vďaka ktorému dostal prácu v sladovni Treumann v Trnave.<sup>75</sup>

Na druhý deň hlavného pojednávania, 6. augusta, obhajca Vaníček navrhol doplniť dokazovanie o tom, že Orlický po potlačení Povstania vystavoval nepravé dokumenty, ktoré umožňovali prechod cez nemecké línie na povstalecké územie. Ďalej, že Orlický zachránil Romana Rudolfera a jeho rodinu pred deportovaním. Tieto návrhy boli zamietnuté.<sup>76</sup> Je zaujímavé, že dodatočné návrhy boli v prípadoch ďalších troch obžalovaných pripustené. Dôvodom bolo pravdepodobne to, že Orlický bol súdený v neprítomnosti.

Po zamietnutí Vaníčkovho návrhu neboli ďalšie návrhy na dokazovanie, preto predseda vyhlásil dokazovanie za skončené. Obžalobca navrhol, aby obžalovaní boli uznaní za vinných podľa obžalobného spisu a potrestaní podľa zákona. Vaníček navrhol oslobodenie obžalovaného F. Orlického. Aj Žabkay a Král navrhovali oslobodenie obžalovaných, ktorých zastupovali. Obžalovaní sa pripojili k návrhom svojich obhajcov.<sup>77</sup>

Po záverečných návrhoch sa uskutočnila tajná porada. V prípade Františka Orlického bol rozsudok ohľadom viny vynesenej jednohlasne. Ohľadom výšky trestu bol rozsudok vynesenej väčšinou hlasov prísediacích Ľudevíta Černu, Karly Konvičkovej, Karola Polakoviča a predsedu, ktorí hlasovali za trest na slobode v trvaní šesť mesiacov trestnice.

<sup>72</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Zápisnica z hlavného pojednávania, 5. – 6. 8. 1947, s. 25-27.

<sup>73</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Zápisnica z hlavného pojednávania, 5. – 6. 8. 1947, s. 27-28.

<sup>74</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Zápisnica z hlavného pojednávania, 5. – 6. 8. 1947, s. 29-30.

<sup>75</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Zápisnica z hlavného pojednávania, 5. – 6. 8. 1947, s. 30-31.

<sup>76</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Zápisnica z hlavného pojednávania, 5. – 6. 8. 1947, s. 41.

<sup>77</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Zápisnica z hlavného pojednávania, 5. – 6. 8. 1947, s. 41-42.

Prísediaci Vincent Pokojný hlasoval za verejné pokarhanie a prisediaci Július Struhár a Július Kukliš hlasovali za upustenie od potrestania.<sup>78</sup>

## Rozsudok

Rozsudkom boli obžalovaní František Orlický a Martin Morháč uznaní za vinných podľa § 2 písm. a a písm. d nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR v znení vyhlášky č. 58/1946 Sb. n. SNR, čiže podľa prvého a druhého bodu obžaloby. František Orlický bol odsúdený na šesť mesiacov straty slobody ako hlavný trest, päť rokov straty práva voľby do obcí a konfiškáciu jednej štvrtiny majetku ako tresty vedľajšie. Do trestu straty slobody sa započítala väzba od 6. júla 1945 do 1. apríla 1946, čím sa daný trest považoval za úplne odpykaný. V prípade Martina Morháča súd upustil od potrestania, Štefan Danihel a Vojtech Tvrďý boli oslobodení spod obžaloby.<sup>79</sup>

V odôvodnení sa píše, že František Orlický a Martin Morháč boli uznaní za vinných na základe kolektívnej viny poslancov SSR.<sup>80</sup> V súvislosti s Orlickým je uvedené, že menovaný sa stal poslancom až 21. novembra 1939, aby nastúpil za iného poslanca. Už táto skutočnosť dokazovala, že sa dostal do SSR ako spoľahlivý člen HSLŠ.<sup>81</sup>

Pri výmere trestu pre Orlického Národný súd vzal do úvahy výpoveď Antona Palkoviča, ktorú potvrdili svedkovia Ján Falath, Ervín Fleischhacker a Ján Vido. Tieto výpovede stačili Národnému súdu, aby použil § 6 nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR v znení vyhlášky č. 58/1946 Sb. n. SNR o zmiernení trestu, a tak uložil Orlickému trest straty slobody primeraný jeho previneniam. Pre pomoc rasovo a politicky prenasledovaným a tiež pre činnosť, ktorú vyvíjal v prospech Povstania, bol odsúdený iba na trest straty volebných práv do obcí. Konfiškácia majetku bola obmedzená iba na jednu štvrtinu, keďže mal manželku a dve nedospelé deti a tie nemôžu byť postihnuté pre činnosť manžela/otca. V súvislosti s rozsudkom je otáznne, prečo v ňom nie je uvedené, či Orlický bol, alebo nebol oslobodený spod tretieho bodu obžaloby týkajúceho sa neprimeraného obohatenia. Daný bod sa síce nespomína v rozsudku, ale v trestnom liste je uvedené, že bol odsúdený aj za trestný čin podľa § 3 písm. c nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR v znení vyhlášky č. 58/1946 Sb. n. SNR. V trestnom liste je možné nájsť aj ďalšiu odlišnosť oproti rozsudku. Kým na základe rozsudku bol Orlický odsúdený na päť rokov straty volebných práv do obcí, na základe trestného listu bol odsúdený na päť rokov straty občianskych práv.<sup>82</sup>

<sup>78</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Zápisnica z tajnej porady, 6. 8. 1947, s. 1-2.

<sup>79</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Rozsudok, 6. 8. 1947, s. 1-3.

<sup>80</sup> V tomto prípade sa kolektívna vina opierala o rozsudok s Rudolfom Schwarzom. V rozsudku bol SSR označený za zákonodarný a legalizačný zástoj „profašistického a separatistického režimu“ a už samotné zastávanie poslaneckého mandátu podľa Národného súdu napĺňalo skutkovú podstatu zločinu domácej zrady podľa § 2 písm. d nar. č. 33/1945 Sb. n. SNR bez ohľadu na konkrétnu činnosť v SSR. Poslanec nebol odsúdený podľa kolektívnej viny len vtedy, ak dokázal, že poslancom zostával po dohode s príslušníkmi odboja, aby tak slúžil cieľom odboja. MALATINSKÝ, Michal. *Pred súdom národa? Retribúcia na Slovensku a Národný súd v Bratislave 1945 – 1947*, s. 145-146.

<sup>81</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Rozsudok, 6. 8. 1947, s. 4.

<sup>82</sup> SNA, f. NS, šk. č. 11, Tnľud 14/45. Trestný list F. Orlického.

## Proces v periodickej tlači

O eskortovaní F. Orlického na Slovensko priniesol správu denník *Pravda* 13. júla 1945 v článku *Neslávny návrat*. V súvislosti s Orlickým je uvedené, že „... Prišla tiež zásielka gardistov a režimistov z Čiech, a to poslanci Miloš Vančo a Dr. Fr. Orlický...“<sup>83</sup> Priamo o súdnom procese vo veci Štefan Danihel a spol. informovali dve periodiká. Dňa 6. augusta 1947 uverejnila *Národná obroda* článok *Danihel, Tvrдый a Morháč pred Nár. súdom*. Týmto článkom čitateľov informovala o tom, čo kládla obžalovaným za vinu obžaloba a priniesla časti z výpovedí dvoch svedkov, ktorí boli podľa článku dôležití: Ján Ursíny a Martin Sokol. Za zmienku stojí, že podľa článku Orlického zastupoval „Dr. Vičánek“.<sup>84</sup> O jeden deň neskôr vyšiel v tom istom periodiku článok *Oslobodzujúci rozsudok nad poslancami Slovenského snemu*. V článku boli čitatelia informovaní o výsluchu svedkov, ktorí vypovedali v prospech Tvrdeho a Danihela a o rozsudku. Je zaujímavé, že podľa článku Orlický ušiel na neznáme miesto až po prepustení z vyšetrovacej väzby.<sup>85</sup> Dňa 17. augusta 1947 bol v *Demokratickom týždenníku* uverejnený článok *Bývalí poslanci Danihel a Dr. Tvrдый oslobodení*. Tento článok informuje čitateľov len o rozsudku.<sup>86</sup>

## Informácie, ktoré (ne)odzneli v procese

### Publikačná činnosť a prejavy

František Orlický uviedol, že napísal jeden článok a mimo SSR nemal významnejší prejav. Autorovi práce sa podarilo nájsť nejaké články a prejavy, pri ktorých je spomenuté Orlického meno a ich obsah mohol zaväzovať pri vynášaní rozsudku. V *Trnavských novinách* z januára 1939 sa nachádza Orlického článok *Na ceste*. V článku sa píše: „... Faktické prevzatie vládnej moci na Slovensku po 6. októbri 1938 došlo výrazu aj v týchto voľbách (voľby do snemu Slovenskej krajiny 18. decembra 1938 – pozn. autora), ktoré boli vlastne plebiscitom slovenského národa v tom smere, či schvaľuje politiku slovenskej vlády, ktorú táto sleduje po žilinskom memorande. Boli plebiscitom, ktorý bude slovenská história s hrdosťou spomínať... Riešenie (židovskej otázky – pozn. autora) môže byť len konštruktívne, a takým riešením je pripraviť sa svedomite na všetky tie úkoly, ktoré máme v každom odvetví hospodárskej, kultúrnej a inej činnosti na miesto Židov vykonávať my. Slováci, po takejto príprave s úspechom môžeme nahradiť najmä hospodársku funkciu Židov.“<sup>87</sup>

V *Trnavských novinách*, v článku *Trnava oslávila slobodný slovenský štát* je napísané, že na balkóne Mestského domu sa dňa 14. marca 1939 tam prítomným ľuďom prihovorili reprezentanti trnavskej verejnosti, pričom ako prvý sa ujal slova F. Orlický.<sup>88</sup>

V *Trnavských novinách* z 19. marca 1939 je s menom Orlického spojený článok *Po úžasných chvíľach*. V ňom je okrem iného uvedené: „Po úžasných chvíľach plných

<sup>83</sup> *Pravda*, roč. 26, 13. 7. 1945, č. 115, s. 3.

<sup>84</sup> *Národná obroda*, roč. 3, 6. 8. 1947, č. 176, s. 2.

<sup>85</sup> *Národná obroda*, roč. 3, 7. 8. 1947, č. 177, s. 1.

<sup>86</sup> *Demokratický týždenník*, roč. 2, 17. 8. 1947, č. 33, s. 2.

<sup>87</sup> ŠA TT, Zbierka periodickej tlače, *Trnavské noviny*, roč. 2, 1. 1. 1939, č. 1, s. 1.

<sup>88</sup> ŠA TT, Zbierka periodickej tlače, *Trnavské noviny*, roč. 2, 19. 3. 1939, č. 12, s. 3.

neistoty posledných dní nastal konečne najradostnejší deň slovenského národa. Dňom 14. marcom 1939 zrodil sa samostatný slovenský štát...“<sup>89</sup> *Trnavské noviny* venovali pozornosť oslavám prvého výročia prijatia Žilinského manifestu. V článku *Oslava 5. – 6. októbra v Trnave* sa píše: „Orlický spomenul, že HSLS si právom činí nárok, aby oslavu 6. októbra ona usporiadala, lebo 6. októbra bola to ona, ktorá v mene slovenského národa týmto manifestom obrátila sa k svetu, ktorá po 20-ročnej porobe pripravila 6. október 1938.“<sup>90</sup>

V Trnave v rokoch 1942 – 1943 vychádzalo periodikum *Trnavský kraj*. Periodikum vydávala Okresná organizácia HSLS Trnava-mesto. Išlo o nepolitický časopis, ktorý sa zaoberal krajoým spravodajstvom. Zodpovedným redaktorom časopisu bol vtedajší predseda organizácie František Orlický.<sup>91</sup> Do tohto periodika napísal článok, ktorý spomínal vo svojej výpovedi. Presný názov článku je *Na cestu*. Najexponovanejšia je asi táto časť článku: „Služba národu a štátu bude najpodstatnejšou úlohou týchto novín, ako je to aj najdôležitejšou úlohou HSLS v tomto širokom rámci bude i úloha služby trnavskému kraju vhodne umiestnená.“<sup>92</sup> V danom periodiku publikoval ďalšie dva články.

Článok *Sociálna politika v samostatnom slovenskom štáte* vyšiel v máji 1942. V článku sa píše: „Pri objektívnom posudzovaní vidíme, že v minulosti, hlavne za doby Česko-Slov. republiky, toľko sa honosiacej svojou demokraciou a sociálnou spravodlivosťou, panovali na poli sociálneho postavenia najmä robotníkov a nižšie postavených zamestnancov, také pomery, ktoré neboli ozdobou sociálnych pomerov republiky.“<sup>93</sup> V auguste 1942 napísal článok *Andrej Hlinka je stále s nami*, v ktorom je uvedené: „(Hlinka)... je však v prvom rade politickým dejateľom, ktorý svojmu národu vymáha právo žiť slobodne, ... aby i vládol sám nad sebou a určoval si podmienky a spôsob celého svojho života sám.“<sup>94</sup>

### Členstvo v organizáciách a kritika v dokumentoch

František Orlický poprel členstvo v dvoch organizáciách: Slovensko-nemecká spoločnosť a HG. Avšak členom oboch organizácií bol. Prihlášku do Slovensko-nemeckej spoločnosti si podal 2. marca 1939.<sup>95</sup> Autor však porovnal tvary písmen na prihláške s tvarmi písmen na iných dokumentoch, ktoré písal Orlický, a tie sa nezhodujú. Je pravdepodobné, že prihlášku Orlického do Spoločnosti podala iná osoba bez vedomia F. Orlického.

Orlický síce poprel členstvo v HG, avšak jeho meno sa spája s jej odbočkou v Trnave. V júli 1938 sa stal jej čestným predsedom, aj keď bezprostredne nevedel o tomto zvolení, keďže v danom čase bol na dovolenke.<sup>96</sup> Nie je jasné, ako dlho bol v danej funkcii.

<sup>89</sup> ŠA TT, Zbierka periodickej tlače, *Trnavské noviny*, roč. 2, 19. 3. 1939, č. 12, s. 2.

<sup>90</sup> ŠA TT, Zbierka periodickej tlače, *Trnavské noviny*, roč. 2, 15. 10. 1939, č. 42, s. 1.

<sup>91</sup> Archív Ústavu pamäti národa, Bratislava (A ÚPN), f. Ústredňa štátnej bezpečnosti (ÚŠB) (fond 209), č. 209-281-73.

<sup>92</sup> ŠA TT, f. Zbierka periodickej tlače, *Trnavský kraj*, roč. 1, 19. 4. 1942, č. 1, s. 1.

<sup>93</sup> ŠA TT, f. Zbierka periodickej tlače, *Trnavský kraj*, roč. 1, 2. 5. 1942, č. 3, s. 1.

<sup>94</sup> ŠA TT, f. Zbierka periodickej tlače, *Trnavský kraj*, roč. 1, 22. 8. 1942, č. 19, s. 1.

<sup>95</sup> SNA, f. Deutsche Partei (fond 125), šk. č. 76, č. 125-76-6.

<sup>96</sup> SOKOLOVIČ, Peter. *Hlinkova garda 1938 – 1945*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009, s. 47.

V *Trnavských novinách* z januára 1939 sa spomína, že Orlický mal reč k nastúpenej HG.<sup>97</sup> V dokumente asi z roku 1939 sa spomína, že Orlický bol spravodajským a propagačným veliteľom miestnej organizácie HG v Trnave.<sup>98</sup>

Asi najznámejším dokumentom, v ktorom bol Orlický kritizovaný, je sťažnosť trnavských gardistov adresovaná Alexandrovi Machovi z rokov 1940 – 1941.<sup>99</sup> V sťažnosti sú Orlickému vytýkané viaceré veci. Napríklad že sa málo venuje mestským záležitostiam, že poradný zbor mesta sa schádza len dvakrát do roka a nie sú v ňom zastúpení Nemci, že pri presťahovaní Židov z určitých ulíc sa Židia mohli usadiť v nových a lukratívnejších bytoch, že udelil domovské právo Židovi Arnoštovi Goldschmiedtovi a i.<sup>100</sup>

Orlický v reakcii na danú žiadosť uznal len to, že sa menej venuje mestským záležitostiam, keďže má veľa funkcií. V súvislosti s udelením domovského práva Židovi uviedol, že konal v rámci zákonov. Avšak najzaujímavejšia časť sa týka veci vysťahovania Židov z určitých ulíc. Ako písal Orlický, v danej veci v prvom rade platilo nariadenie Ústredného hospodárskeho úradu (ÚHÚ) o vysťahovaní Židov z ulíc a námestí nesúcich meno po A. Hlinkovi a A. Hitlerovi. Avšak on sa snažil rozšíriť vysťahovanie Židov v novších štvrtiach. Keďže vo veci, ako aj v iných protizidovských opatreniach nemal právomoci, obrátil sa v januári 1941 na ÚHÚ, aby vydal zákaz bývať Židom na niektorých uliciach a námestiach. Po súhlase ÚHÚ a po dohode s okresným úradom Orlický vydal 16. mája 1941 vyhlášku, na základe ktorej bolo Židom v Trnave zakázané prenajímať byty na jedenástich uliciach, jednom námestí a v celej štvrti Horného a Dolného Špiegelsálu, kde boli v danej dobe najmodernejšie byty v meste.<sup>101</sup> V dobe začiatku platnosti zákazu na týchto uliciach bývalo 1 309 Židov, čo predstavovalo 53,06 % židovskej komunity v meste.<sup>102</sup>

Z decembra 1940 bolo nájdené hlásenie Ústredne štátnej bezpečnosti týkajúce sa podniku Treumann a aj osoby F. Orlického. Podľa danej správy Orlický nezaplatil nič za podiely vo firme Treumann a okrem týchto podielov dostal 300 000 Ks. Svoj politický vplyv využíva vo veľkej miere. Kto mu nevyjde v ústrety, toho zničí a ešte dostáva pomoc od svojho svokra Michala Konstantina, s ktorým žije v spoločnej domácnosti a ktorý má popredné postavenie vo Freiwillige Schutzstaffel a v Deutsche Partei. Podľa hlásenia si Orlický do zámku v Smoleniciach, ktorého je správcom, povoláva „veľkú spoločnosť“ a asi aj dievčatá, veľmi mladé, neskúsené. Do jeho „nemorálnej siete“ sa mala dostať aj mladá baletka zo Slovenského národného divadla. Svojich hostí si mal Orlický pozývať

<sup>97</sup> ŠA TT, f. Zbierka periodickej tlače, *Trnavské noviny*, roč. 2, 8. 1. 1939, č. 2, s. 3.

<sup>98</sup> A ÚPN, f. Hlavné veliteľstvo Hlinkovej gardy (fond 604), č. 604-62-3.

<sup>99</sup> Celý text sťažnosti dostupný online: <https://trnava.estranky.sk/clanky/k-dejinam-trnavy/1943.-staznost-trnavskych-radikalov-alexandrovi-machovi--hlavnemu-velitelovi-h.g.html>.

<sup>100</sup> SNA, f. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, šk. č. 1967 Sťažnosť na vládneho komisára mesta Trnavy.

<sup>101</sup> SNA, f. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, šk. č. 1967. Odpoveď F. Orlického na sťažnosť a prílohy k sťažnosti.

<sup>102</sup> SLNEKOVÁ, Veronika. *K osudom židovskej komunity v Trnave v rokoch 1938 – 1945*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2010, s. 173.

aj k Dr. Šuranovi, ktorý býval v tom istom dome a na tom istom poschodí ako Orlický. Tam sa potom „robia orgie a šampanské tečie v potokoch“.<sup>103</sup>

V roku 1941 podal na Orlického a iných členov miestneho výboru HSLS v Trnave sťažnosť Dezider Plecho. Žiaľ, sťažnosť nebola nájdená, preto bude rekonštruovaná na základe odpovede Orlického na ňu a budú uvedené najdôležitejšie body sťažnosti týkajúce sa Orlického. Sťažovateľ vytýkal Orlickému prijímanie Čechov a židovských miešancov do HSLS. Ten sa proti tomu ohradil s tým, že miestna organizácia mala len jedného miešanca ako člena, Štefana Schultza, ktorý dostal prezidentskú výnimku.<sup>104</sup> Ďalej podľa sťažovateľa Orlický pred predstaviteľmi pozemkového úradu vyhlásil, že pri parcelácii židovského majetku nemajú robotníci dostať z neho prídel. Orlický reagoval, že v záujme roľníkov presadil, aby hospodárstvo Šalamona Reicha bolo rozparcelované. Pred predsedom pozemkového úradu Dr. Klinovským tiež vyhlásil, že robotníkom mesto za malý poplatok prenajme niektoré časti nehnuteľností nachádzajúce sa v intraviláne Trnavy.<sup>105</sup>

Plecho sa ďalej sťažoval na „rozhárané pomery miestnej organizácie“. Orlický uviedol, že miestna organizácia HSLS hájila svoje záujmy vo veciach pozemkovej reformy a arizácie, ba sám bol protestovať na generálnom sekretariáte HSLS proti tomu, že sa nerešpektuje návrh strany.<sup>106</sup> Navyše, výbor zaslal memorandum Štátnej rade, kde uviedol prípady arizácií, ktoré boli vybavené proti návrhu miestnej organizácie.<sup>107</sup> Plecho kritizoval aj to, že na zákrok generálneho riaditeľa Cukrovaru v Trnave Arnošta Goldschmiedta sa Orlický stal právnym zástupcom tohto cukrovaru. Orlický toto obvinenie odmietol, pričom uviedol, že právnym zástupcom sa stal na odporúčanie Martina Sokola.<sup>108</sup>

Sťažovateľ kritizoval Orlického aj v súvislosti so židovskou otázkou. Išlo jednak o to, že v Orlického aute sa v roku 1940 viezli aj Židia Oskar Treumann a Ervín Fleischhacker. Orlický to vysvetlil tak, že členovia správy firmy Treumann boli predvolaní na Obilnú spoločnosť do Bratislavy a keďže povinnosť kázala zbytočne neplytvat' benzínom, išli spoločne v jednom aute.<sup>109</sup> Sťažovateľ tiež uviedol, že úlohou Orlického je hlásať protizidovské učenia. Voči tomuto sa ohradil tým, že Plecho nevystihol postoj HSLS k židovskej otázke, a to, že ju treba riešiť v prvom rade v hospodárskej oblasti.<sup>110</sup>

Vyššie bola spomenutá škola HSLS vo Farkašine vo februári 1943 a Ján Bohunický. Na konci školy, vo voľnej debata Bohunický kritizoval Orlického, že nádražnú reštauráciu v Trnave dal spolu s ministrom Júliusom Stanom milionárovi Matušovi v Trnave. Ďalej, že keď sú role na predaj, tak sa nedostanú do rúk roľníkov, ale ich pokúpia advokáti.

<sup>103</sup> A ÚPN, f. ÚŠB (fond 209), č. 209-95-47.

<sup>104</sup> SNA, f. SSR, šk. č. 300, č. 109/943. Odpoveď F. Orlického, s. 2.

<sup>105</sup> SNA, f. SSR, šk. č. 300, č. 109/943. Odpoveď F. Orlického, s. 6.

<sup>106</sup> SNA, f. SSR, šk. č. 300, č. 109/943. Odpoveď F. Orlického, s. 7.

<sup>107</sup> SNA, f. SSR, šk. č. 300, č. 109/943. Odpoveď F. Orlického, s. 17.

<sup>108</sup> SNA, f. SSR, šk. č. 300, č. 109/943. Odpoveď F. Orlického, s. 11.

<sup>109</sup> SNA, f. SSR, šk. č. 300, č. 109/943. Odpoveď F. Orlického, s. 12.

<sup>110</sup> SNA, f. SSR, šk. č. 300, č. 109/943. Odpoveď F. Orlického, s. 13.

V neposlednom rade mal kritizovať Orlického, že mal kúpiť svojej manželke kožuch za 100 000 Ks.<sup>111</sup>

### Ďalší osud Františka Orlického

Po úteku z nemocnice ho čakala jeho manželka, s ktorou 1. apríla 1946 prekročil rakúske hranice a ubytovali sa v americkej zóne Viedne. Po piatich týždňoch sa presťahovali do bytu v britskej zóne.<sup>112</sup> Vďaka falošnej legitimácii sa Orlický spolu s manželkou začiatkom júla 1946 dostal do Kremsmünsteru. Po krátkom čase odišli do Tirolska, do mesta Mayerhofen.<sup>113</sup> Niekedy v roku 1947 sa vrátili späť do Kremsmünsteru. Podľa zistení československých bezpečnostných orgánov z novembra 1947 sa Orlický, vzhľadom na ukončený proces pred Národným súdom, údajne chcel vrátiť do Československa.<sup>114</sup> Avšak, podľa spomienok Orlického, už v roku 1946 mal úmysel emigrovať do Kanady.<sup>115</sup>

V apríli 1948 sa prihlásil na rakúskych úradoch ako utečenec, keďže brat mu z Kanady poslal affidavit na jeho meno, vďaka ktorému mohol Orlický legálnou cestou emigrovať do Kanady. Neskôr sa Orlickému podarilo, aby jeho dvaja synovia prišli z ČSR do Rakúska. 20. septembra 1948 sa spolu s manželkou a synmi nalodili v prístave Bremen-Vegesack, 30. septembra prišli do Halifaxu a 5. októbra 1948 prišli do Calgary, kde sa ubytovali. Orlický si podal prihlášku do Kanadskej slovenskej ligy, pričom predseda zboru v Colemane Štefan Siska mu pomohol nájsť jeho prvú prácu v Kanade. V januári 1949 začal Orlický pracovať v uhoľnej bani v Colemane, kde na rôznych pozíciách pracoval do apríla 1950.<sup>116</sup>

V apríli 1950 sa s rodinou presťahoval do Harley, kde sa stali pestovateľmi zeleniny. Avšak celú úrodu paradajok zničila choroba a tri štvrtiny úrody uhoriek zase dva mrazy. Po nezdare so zeleninou pracoval mesiac na stavbe haly v Toronte a neskôr mesiac a pol v pivovare O Keefe. V marci 1951 sa s rodinou presťahoval z Harley do Wellandu. V apríli 1951 pracoval v pivovare Brading v Ottawe. Následne sa vrátil do Wellandu, kde krátko pracoval v obchode s nábytkom. Potom pracoval na stavbe nového pavilónu pre General Hospital v Saint Catharines. Je potrebné si uvedomiť, že všetky tieto práce dostal len vďaka svojim známym, ktorí žili v Kanade. Prvú trvalejšiu prácu mal od júla 1951, kedy začal pracovať ako údržbár v obchode so šatstvom vo firme Ross Stores vo Wellande. Keďže jeho syn František začal študovať na univerzite v Toronte, koncom augusta 1956 ho preložili do Toronta k firme A. Bradshaw & Son, kde pracoval najmä v baliacom oddelení.<sup>117</sup>

Od marca 1961 až do júna 1961 mal na starosti administráciu *Kanadského Slováka*. Od júla do decembra 1961 pracoval u tlačiaru Bingo kariat Tibora Pekaroviča. Od 1. januára

<sup>111</sup> A ÚPN, f. ÚŠB (fond 209), č. 209-426-89.

<sup>112</sup> SNA, f. J. M. K., šk. č. 33, korešpondencia s O. Orlickou, Spomienky F. Orlického, s. 18.

<sup>113</sup> SNA, f. J. M. K., šk. č. 33, korešpondencia s O. Orlickou, Spomienky F. Orlického, s. 20.

<sup>114</sup> A ÚPN, f. 1. správa Zboru národnej bezpečnosti (1. S ZNB), č. 11917, správa o exile v Rakúsku: 11/1947.

<sup>115</sup> SNA, f. J. M. K., šk. č. 33, korešpondencia s O. Orlickou, Spomienky F. Orlického, s. 21.

<sup>116</sup> SNA, f. J. M. K., šk. č. 33, korešpondencia s O. Orlickou, Spomienky F. Orlického, s. 22-26.

<sup>117</sup> SNA, f. J. M. K., šk. č. 33, korešpondencia s O. Orlickou, Spomienky F. Orlického, s. 26-28.

1962 do 1. marca 1968 pracoval v *Kanadskom Slovákovi*, kde mal na starosti čítanie kefových odtlačkov, korektúru novín, ich balenie a expedíciu. V roku 1969 po druhýkrát prevzal administráciu *Kanadského Slováka*.<sup>118</sup>

Okrem toho bol Orlický činný aj v spolkoch. Od novembra 1948 bol členom Kanadskej slovenskej ligy a od januára 1949 bol členom Prvej katolíckej slovenskej jednoty. V týchto spolkoch bol viackrát členom výboru, pričom podľa vlastných slov dával prednosť funkciám, ktoré vyžadovali viac práce, ako tajomník, pokladník a zapisovateľ. Stal sa aj zakladajúcim členom Svetového kongresu Slovákov.<sup>119</sup>

Okrem toho bol F. Orlický členom exilovej organizácie Slovenskej národnej rady v zahraničí (SNRvZ). Jej členom bol od roku 1950<sup>120</sup> a mal v nej viacero funkcií. Bol členom politickej rady ako vrcholného orgánu SNRvZ, predsedom administratívnej a právnej komisie a zároveň predsedom odbočky SNRvZ v Kanade.<sup>121</sup> Po vzniku Slovenskej oslobodzovacej rady v roku 1960 sa stal predsedom zastupiteľstva organizácie pre Kanadu.<sup>122</sup>

František Orlický zomrel v Peterborough v roku 1989.<sup>123</sup>

## Záver

Proces s Františkom Orlickým patril do skupiny procesov, v ktorých boli súdení poslanci SSR. Na Orlického boli podané dve trestné oznámenia. Vo svojich výpovediach sa Orlický sčasti priznal ku skutkom, z ktorých bol obvinený. Počas prípravného konania vypovedalo viacero svedkov, ktorí vnímali obvineného len v pozitívnom svetle. Napriek tomu, že bol členom zákonodarného orgánu autoritatívneho režimu, vo veľkej miere pomáhal Židom, Čechom a Francúzom. Podľa svedeckých výpovedí bol protinemecky orientovaný a počúval ilegálny rozhlas. Dokonca sa chcel zrieknuť poslaneckého mandátu, ale na naliehanie jeho židovských známych tak neučinil. V listinných dôkazových materiáloch sa nachádzal osobný spis poslanca. V súdnom spise sa nachádzal aj zoznam rečí v SSR, kde boli zvýraznené najviac exponované reči obvineného a charakteristika nájdená v archíve Ing. Karmasina.

Celé trestné konanie sa skomplikovalo útekem Orlického do zahraničia. Ide o veľmi neštandardnú vec, keďže sa nestávalo často, že obvinený ujde z väzby ešte počas trestného konania. Na Orlického bol vydaný medzinárodný zatykač až po ôsmich mesiacoch od jeho útoku. Napriek zatykaču nebol vrátený do Československa.

V neskoršej fáze konania, od podania obžaloby až po rozsudok, bola jeho trestná vec spojená s trestnými vecami ďalších troch poslancov – Štefana Danihela, Vojtecha Tvrdého a Martina Morháča. Obžaloba vznesená v máji 1947 sa skladala z troch bodov.

<sup>118</sup> SNA, f. J. M. K., šk. č. 33, korešpondencia s O. Orlickou, Spomienky F. Orlického, s. 28-29.

<sup>119</sup> SNA, f. J. M. K., šk. č. 33, korešpondencia s O. Orlickou, Spomienky F. Orlického, s. 29.

<sup>120</sup> SNA, f. J. M. K., šk. č. 33, korešpondencia s O. Orlickou, list z 27. 12. 1950.

<sup>121</sup> A ÚPN, f. 1. S ZNB, č. 10515. Odbočka SNRvZ v Kanade.

<sup>122</sup> A ÚPN, f. Sekretariát Ministerstva vnútra v Prahe (1939 – 1960), i. č. 187. Činnosť slovenskej emigrácie, s. 5.

<sup>123</sup> Geni.com. *František Orlický*. Dostupné online: <https://www.geni.com/people/Franti%C5%A1ek-Orlick%C3%BD/6000000039299400082>.

Prvé dva body sa týkali členstva v SSR a propagovania fašistických ideí. Tretí bod sa týkal vysokých príjmov, ktoré mali vďaka svojmu politickému vplyvu. Svedkovia, ktorí vypovedali na hlavnom pojednávaní, v podstate potvrdili, že obžalovaný pomáhal Čechom, Židom a antifašistom. Táto pomoc mala vplyv aj na výšku trestu. Orlický bol uznaný za vinného na základe kolektívnej viny poslancov SSR, ale bol odsúdený len na šesť mesiacov straty slobody. Je potrebné si uvedomiť, že v praxi Národného súdu obžalovaní, ktorí boli súdení v neprítomnosti, dostávali vyššie tresty. Je preto otázne, aký by bol rozsudok, ak by Orlický neušiel do zahraničia.

V procese nebola vzatá do úvahy Orlického publikačná činnosť na regionálnej úrovni, ani niektoré jeho prejavy, ktoré mal v Trnave. Na druhej strane, počas slovenského štátu viacerí kritizovali jeho činy. Stále sa však pridržiaval idey o nahradení Židov árijcami v hospodárskej oblasti a sám presadzoval záujmy miestnej organizácie HSL'S ohľadom arizácií. Po úteku z väznice ušiel do Rakúska, kde bol dva roky a žil na rôznych miestach. V roku 1948 emigroval do Kanady. V pracovnej otázke nastala preňho veľká zmena. Kým predtým dvadsať rokov pracoval ako advokát, potom musel vykonávať ťažké manuálne práce. Až neskôr sa zamestnal v *Kanadskom Slovákoví*, kde mal na starosti vydávanie tohto periodika. Okrem toho bol aktívnym členom krajských spolkov a exilových organizácií.

## Zoznam použitých prameňov a literatúry

### Archívne pramene

Archív Ústavu pamäti národa, Bratislava, f. 1. správa Zboru národnej bezpečnosti; f. Hlavné veliteľstvo Hlinkovej gardy (fond 604); f. Sekretariát Ministerstva vnútra v Prahe (1939 – 1960); f. Ústredňa štátnej bezpečnosti (fond 209)

Slovenský národný archív, Bratislava, f. Deutsche Partei (fond 125); f. Jozef Marián Kirschbaum; f. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky; f. Národný súd; f. Snem Slovenskej republiky

Štátny archív Bratislava, f. Okresný ľudový súd v Bratislave

Štátny archív Trnava, f. Mestský úrad v Trnave, f. Zbierka periodickej tlače

### Dobové periodiká

Demokratický týždenník, 1947

Národná obroda, 1947

Národná obroda, 1947

Pravda, 1945

### Literatúra

KAMENEC, Ivan. *Po stopách tragédie*. 2. vydanie. Bratislava : Premedia, 2020.

MALATINSKÝ, Michal. *Pred súdom národa? Retribúcia na Slovensku a Národný súd v Bratislave 1945 – 1947*. Bratislava : Post Scriptum, 2019.

PODOLEC, Ondrej. *Prvý slovenský parlament. Snem Slovenskej republiky a jeho legislatívna činnosť*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2017.

RAŠLA, Anton. *Ludové súdy v Československu po 2. svetovej vojne ako forma mimoriadneho súdnictva*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1969.

SLNEKOVÁ, Veronika. *K osudom židovskej komunity v Trnave v rokoch 1938 – 1945*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2010.

SOKOLOVIČ, Peter. *Hlinkova garda 1938 – 1945*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009.

SOKOLOVIČ, Peter. *Trnava v rokoch 1938 – 1948. Štúdie a dokumenty*. Vlastným nákladom, 2021.

### **Internetové databázy**

<https://www.geni.com>

<https://www.nrsr.sk>

Bc. Ivan Nociar  
Katedra slovenských dejín, Filozofická fakulta Univerzity Komenského  
Gondova 2  
811 02 Bratislava, Slovakia  
[nociar18@uniba.sk](mailto:nociar18@uniba.sk)